

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра менеджменту

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОДПП 1.2.5 Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою

(шифр і назва напряму підготовки)

Спеціальність 073 Менеджмент

(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

факультет економіко-правовий
(назва факультету)

Робоча програма

Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки

(назва навчальної дисципліни)

для здобувачів вищої освіти ОПП «Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальністю

073 «Менеджмент»

Розробник: Семкова Лілія Вячеславівна, к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри менеджменту

Протокол від « 28 » серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри менеджменту

Балабаненко А.В.

« 28 » серпня 2020 року

© МДУ, 2020 рік

© Семкова Л.В., 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: <u>07 Управління та адміністрування</u>	Нормативна (дисципліна професійної підготовки)	
Модулів – 2	ОПП: <u>«Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою»</u> Спеціальність: <u>073 Менеджмент</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва) <u>реферат</u>		Семестр	
Загальна кількість годин – <i>150</i>		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 6	Ступінь вищої освіти: <u>Магістр</u>	Лекції	
		год. 24	10
		Практичні, семінарські	
		год. 26	10
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		год. 98	128
Індивідуальні завдання: денна форма навчання – 2 год. заочна форма навчання – 2 год.			
Вид контролю: <i>екзамен</i>			

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

Для денної форми навчання – (50 : 100) 33,3 % аудиторних годин; 66,7 % самостійної роботи

Для заочної форми навчання – (20 : 130) 13,3 % аудиторних годин; 86,7 % самостійної роботи

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу: оволодіння студентами теоретичних знань з питань організації й управління стратегічною та інноваційною діяльністю підприємства, набуття практичних вмінь і навичок щодо використання концепції стратегічного та інноваційного менеджменту в діяльності підприємства.

Завдання курсу: опанування комплексом знань з стратегічного та інноваційного менеджменту у сфері фінансово-економічної безпеки, вивчення основних теоретичних положень дисципліни; вироблення практичних навичок творчо вирішувати організаційні та виробничі завдання при розробці стратегій та впровадженні інновацій; формування навичок щодо використання науково-практичних методів при формуванні стратегій та вирішенні проблем управління інноваційними процесами та проектами; розвиток аналітичного мислення при визначенні основних показників прибутковості інноваційних проектів та обґрунтуванні оптимальної стратегії розвитку підприємства.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі: навчальна дисципліна «Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки» є обов'язковою компонентою ОПП та належить до дисциплін професійної підготовки освітньо-професійної програми «Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою» спеціальності 073 «Менеджмент» ОС «Магістр» і спрямована на опанування наступних компетентностей:

інтегральна:

- Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог;

загальні:

- Здатність проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 1);
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 6).

спеціальні (фахові, предметні):

- Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани (СК 2);
- Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість (СК 7);
- Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію (СК 9);
- Здатність до управління організацією та її розвитком (СК 10);
- Здатність до підбору та використання новітніх підходів і методів в управлінні фінансово-економічною безпекою (СК 11);
- Здатність застосовувати інструментарій фінансово-економічного аналізу, моніторингу та контролю у сфері управління фінансово-економічною безпекою (СК 12);
- Спроможність до організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії щодо організації комплексної протидії загрозам та ризикам різних об'єктів (державі, підприємствам, організаціям та установам, іншим елементам соціально-економічних систем) (СК 13);
- Спроможність до організації впровадження інновацій та наукових розробок для забезпечення фінансово-економічної безпеки (СК 14).

Дисципліна використовується для формування наступних програмних результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки магістра за спеціальністю 073 «Менеджмент» (ОПП «Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою») у Маріупольському державному університеті:

- Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах (РН 5);

- Вміння збирати, обробляти, зберігати, продукувати, передавати й аналізувати важливу інформацію професійного та наукового характеру(РН 15);
- Вміння застосовувати інноваційні підходи та принципи у професійній діяльності та наукових дослідженнях (РН 16).

Передумови для вивчення дисципліни:

Дисципліни, що передують вивченню даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких спирається на дану дисципліну
Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки	Управління економічними ризиками; Управління проектами

Результати навчання: Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Менеджмент. Управління фінансово-економічною безпекою» здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- місце та роль стратегічного управління в системі управління;
- причини виникнення і переваги стратегічного управління;
- сферу використання стратегічного управління;
- відмінності концепцій стратегічного управління;
- основні методологічні підходи до стратегічного управління;
- закони і категорії інноваційного менеджменту;
- особливості взаємодії суб'єктів інноваційного процесу;
- роль держави в регулюванні інноваційного процесу;
- основні функції інноваційного менеджменту;
- показники економічної ефективності інноваційних проектів.

вміти:

- обґрунтовувати місію та стратегічні цілі розвитку підприємства;
- визначати стратегії розвитку підприємства;
- формувати ефективно діюче організаційне, фінансово-економічне, соціально-психологічне та інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління;
- обґрунтовувати управлінські рішення в сфері інноваційної діяльності;
- вирішувати як абстрактні так і конкретні, реальні проблемні ситуації пов'язані із реалізацією інноваційних процесів;
- планувати, організувати та контролювати інноваційну діяльність на підприємстві;
- стимулювати працівників до впровадження інновацій у свою діяльність;
- оцінювати ефективність інноваційних процесів.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тема 1. Концептуальні положення стратегічного менеджменту

Сутність і особливості стратегічного менеджменту. Стратегічне управління. Стратегія. Стратегічний менеджмент. Об'єкт стратегічного менеджменту. Порівняльна характеристика стратегічного й оперативного управління. Особливості стратегічного управління. Особливості оперативного управління. Зміст і структура стратегічного менеджменту. Фази стратегічного управління. Підходи до трактування процесу стратегічного управління. Структура стратегічного управління. Рівні розробки стратегії в організації. Корпоративна стратегія. Ділові стратегії. Функціональні стратегії. Операційні стратегії.

Тема 2. Організація як об'єкт стратегічного управління

Поняття й загальні характеристики організації. Організація як об'єкт управління. Спільні цілі. Спільна діяльність людей. Поділ праці. Ієрархія влади. Наявність підрозділів. Формалізація правил поведінки, процедур і контролю. Взаємодія із зовнішнім середовищем та залежність від нього. Організаційна культура. Потреба в управлінні. Класифікація організацій. Закони функціонування та розвитку організації. Статичні закони: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших, закон онтогенезу. Динамічні закони: закон синергії, закон інформованості, закон єдності аналізу та синтезу, закон самозбереження. Етапи розвитку організації. Зародження. Зростання. Зрілість. «Старіння».

Тема 3. Типи стратегій розвитку бізнесу у сфері фінансово-економічної безпеки

Стратегії щодо продукту. Стратегія низьких витрат. Стратегія диференціації. Стратегія фокусування. Стратегії інтеграції. Сутність і мотиви інтеграції підприємств. Типи стратегій інтеграції. Основні способи захисту компаній від поглинання. Організаційні форми інтеграції підприємств. Картель. Синдикат. Пул. Асоціація. Корпорація. Консорціум. Трест. Концерн. Конгломерат. Холдинг. Кейрецу. Стратегії диверсифікації. Сутність і умови проведення диверсифікації. Типи стратегій диверсифікації. Способи проникнення іншу галузь. Проблема подолання галузевих бар'єрів при диверсифікації. Конкурентні стратегії організації. Стратегії підприємств залежно від розвитку галузевого ринку. Стратегії підприємств на зрілих галузевих ринках. Стратегії підприємств на неперспективних ринках. Стратегії підприємств залежно від частки галузевого ринку. Стратегії лідерів галузевого ринку.

Тема 4. Функціональні стратегії організації у сфері фінансово-економічної безпеки

Фінансова стратегія організації. Сутність і роль фінансової стратегії. Процес розробки та реалізації фінансової стратегії. Операційні фінансові стратегії. Маркетингова стратегія організації. Сутність, особливості та загальнокласифікація маркетингових стратегій. Стратегії управління ринковим попитом. Стратегії сегментації ринку. Товарні стратегії підприємства. Цінові стратегії підприємства. Збутові стратегії підприємства. Стратегії організації сервісу. Комунікаційні стратегії. Кадрова стратегія. Сутність і роль кадрової стратегії в розвитку організації. Типи кадрових стратегій. Стратегія виробництва. Сутнісні характеристики та роль стратегії виробництва в досягненні цілей організації. Типи стратегій виробництва. Організаційні механізми реалізації стратегії виробництва.

Тема 5. Стратегічний аналіз як основа обґрунтування стратегії діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки

Аналіз макрооточення підприємства. Економічні фактори. Соціальні фактори. Правові фактори. Політичні фактори. Технологічні фактори. Міжнародні фактори. Рекомендації щодо вивчення макрооточення. Аналіз галузевого ринку. Економічні характеристики галузевого ринку. Вивчення ступеня впливу конкурентних сил в галузі. Аналіз рушійних сил змін галузевого ринку. Визначення стратегічних груп конкурентів у галузі. Визначення ключових факторів успіху у галузі. Аналіз сильних і слабких сторін підприємства. Ефективність застосовуваної стратегії. Витрати підприємства. Міцність конкурентної позиції підприємства.

Технології проведення стратегічного аналізу середовища. SWOT-аналіз. Прогнозування. SPACE-аналіз. Методика СОП.

Тема 6. Розробка місії та стратегічних цілей організації у сфері фінансово-економічної безпеки

Сутність і роль місії у визначенні пріоритетів розвитку організації. Місія. Стратегічне бачення. Значення місії в стратегічному управлінні. Зміст місії організації. Визначення стратегічних цілей. Мета організації. Чинники з якими пов'язані стратегічні цілі організації. Функції цілей. Вимоги до стратегічних цілей. Дерево цілей організації. Правила побудови дерева цілей.

Тема 7. Оцінювання та добір стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки

Аналіз поточної стратегії. Напрямки оцінки поточної стратегії. Критерії дієвості діючої стратегії. Аналіз стратегічного портфеля компанії. Стратегічний портфель. Стратегічна бізнес-одиниця. Матриця портфеля бізнесів. Матриця БКГ. Матриця «зростання ринку – конкурентні позиції підприємства». Матриця Ансоффа. Добір нової стратегії. Фактори, які впливають на вибір нової стратегії.

Тема 8. Реалізація стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки

Послідовність реалізації стратегії. Подолання спротиву стратегічним змінам. Основні причини спротиву стратегічним змінам. Стратегії подолання спротиву організаційним змінам. Реорганізація структури управління. Стратегічні переваги та недоліки різних типів організаційних структур управління. Послідовність приведення організаційної структури у відповідність до стратегії. Контроль реалізації стратегії. Стратегічний контроль. Завдання стратегічного контролю. Роль стратегічного контролю у системі менеджменту підприємства. Складові контролю. Принципи стратегічного контролю.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Тема 9. Інноваційний менеджмент у системі управління підприємством

Сутність та зміст інноваційного менеджменту. Інноваційний менеджмент як наука та мистецтво, як вид діяльності і апарат управління нововведеннями. Мета, цілі та завдання інноваційного менеджменту. Функції інноваційного менеджменту. Загальні функції інноваційного менеджменту. Часткові функції інноваційного менеджменту. Менеджери в інноваційній сфері. Вимоги до професійної компетенції менеджера-інноватора. Управлінські завдання інноваційного менеджера. Рішення в інноваційному менеджменті та методи їх прийняття. Підходи до прийняття управлінських рішень в інноваційному менеджменті. Методи обґрунтування управлінських рішень.

Тема 10. Інноваційний процес як об'єкт інноваційного менеджменту

Загальна характеристика інноваційного процесу: поняття, сутність, зміст. Інноваційна діяльність. Об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності. Характеристики інноваційного процесу. Структура інноваційного процесу. Основні етапи інноваційного процесу. Графічна модель інноваційного процесу. Моделі інноваційного процесу. Джерела та методи творчого пошуку інноваційних ідей. Чинники, які стимулюють підприємства до пошуку інноваційних ідей. Джерела інноваційних ідей. Методи творчого пошуку інноваційних ідей.

Тема 11. Підприємство як основний суб'єкт реалізації нововведень

Підприємство як відкрита виробничо-інноваційна система. Типи поведінки підприємств. Відмінності між традиційним та інноваційним виробничим процесом. Чинники, які спонукають та стримують інноваційну діяльність підприємства. Принципи функціонування підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність. Сприйнятливість підприємства до нововведень. Типи нововведень на підприємстві. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка. Складові інноваційного потенціалу підприємства. Підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

Тема 12. Планування інноваційної діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки

Планування інноваційної діяльності. Функції планування. Основні принципи планування. Види планування інноваційної діяльності. Поняття, особливості та типи інноваційних стратегій. Інноваційна стратегія. Управлінські рішення, що лежать в основі розробки інноваційної стратегії. Чинники, що впливають на вибір інноваційної стратегії. Типи інноваційних стратегій. Розробка і обґрунтування інноваційної стратегії. Підходи до вибору інноваційної стратегії. Поточне планування інноваційної діяльності. Планування товарної номенклатури. Планування товарних ліній. Формування інноваційної політики підприємства. Фактори, що впливають на інноваційну політику підприємства. Принципи формування інноваційної політики підприємства. Складові інноваційної політики підприємства. Типи інноваційної політики політика

Тема 13. Організаційні форми інноваційної діяльності

Суб'єкти інноваційної діяльності. Інноваційне підприємство. Види ринкових суб'єктів залежно від часу залучення до інноваційного процесу та підходу до вибору інновацій. Венчурні підприємства. Організаційні структури підтримки інноваційного підприємництва. Бізнес-інкубатор. Центр трансферу технологій. Організаційні форми інтеграції науки і виробництва. Регіональні науково-технічні центри. Технопарк. Принципи створення технопарків. Види технопарків. Технополіс. Види науково-технічної кооперації в інноваційній діяльності. Науково-технічний альянс. Мотиви створення науково-технічних альянсів. Види науково-технічних альянсів. Консорціум. Спільне підприємство.

Тема 14. Мотивація та контроль інноваційної діяльності

Мотивація суб'єктів інноваційного процесу. Основні елементи мотиваційної діяльності. Мотиваційний механізм інноваційної діяльності. Типи мотивування. Завдання інноваційних менеджерів у сфері мотивування працівників до інноваційної діяльності. Методи стимулювання творчої активності персоналу. Принципи стимулювання персоналу. Фактори, що впливають на інноваційну активність персоналу. Методи стимулювання творчої активності персоналу. Сутність, види та основні завдання контролю за інноваційною діяльністю. Принципи ефективної системи контролю. Види контролю інноваційних процесів. Завдання контролю. Напрями контролю інноваційної діяльності.

Тема 15. Управління інноваційним проектом у сфері фінансово-економічної безпеки

Сутність та види інноваційних проектів. Інноваційний проект. Учасники інноваційного проекту. Принципи організації розробки та реалізації інноваційних проектів. Види інноваційних проектів. Життєвий цикл інноваційного проекту. Фази життєвого циклу інноваційного проекту. Структура інноваційного проекту. Управління інноваційним проектом. Принципи управління інноваційними проектами. Передумови ефективної реалізації інноваційного проекту. Процес управління інноваційним проектом. Етапи завершення проекту. Фінансування інноваційного проекту. Джерела фінансування інноваційних проектів. Форми фінансування інноваційних проектів.

Тема 16. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Види ефектів від впровадження інновацій. Критерії оцінки результатів інновацій. Види ефектів інноваційної діяльності. Інтегральний ефект інноваційної діяльності. Принципи вимірювання і показники ефективності інноваційної діяльності. Види ефективності інноваційної діяльності. Принципи розрахунку економічної ефективності інноваційних проектів. Показники оцінювання ефективності інвестиційних проектів. Соціальна ефективність інноваційної діяльності. Способи оцінювання соціальних результатів інновацій. Показники, що характеризують вплив інновацій на соціальні процеси в суспільстві.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Стратегічний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки												
Тема 1. Концептуальні положення стратегічного менеджменту	6	2				4	6	2				4
Тема 2. Організація як об'єкт стратегічного управління	8		2			6	8					8
Тема 3. Типи стратегій розвитку бізнесу у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10	2				8
Тема 4. Функціональні стратегії організації у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10					10
Тема 5. Стратегічний аналіз як основа обґрунтування стратегії діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10		2			8
Тема 6. Розробка місії та стратегічних цілей організації у сфері фінансово-економічної безпеки	10		2			8	10		2			8
Тема 7. Оцінювання та добір стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10	2				8
Тема 8. Реалізація стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10					10
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	<i>74</i>	<i>12</i>	<i>14</i>			<i>48</i>	<i>74</i>	<i>6</i>	<i>4</i>			<i>64</i>
Змістовий модуль 2. Інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки												
Тема 9. Інноваційний менеджмент у системі управління підприємством	8	2	2			4	8		2			6
Тема 10. Інноваційний процес як об'єкт інноваційного менеджменту	10		2			8	10					10
Тема 11. Підприємство як основний суб'єкт реалізації нововведень	6	2				4	6	2				4
Тема 12. Планування інноваційної діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10		2			8
Тема 13. Організаційні форми інноваційної діяльності	10		2			8	10					10
Тема 14. Мотивація та контроль інноваційної діяльності	10	2				8	10					10
Тема 15. Управління інноваційним проектом у сфері фінансово-економічної безпеки	10	2	2			6	10		2			8
Тема 16. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства.	10	2	2			6	10	2				8
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	<i>74</i>	<i>12</i>	<i>12</i>			<i>50</i>	<i>74</i>	<i>4</i>	<i>6</i>			<i>64</i>
Усього за змістовими модулями	148	24	26			98	148	10	10			128
Модуль 2												
<i>ІНДЗ</i>	<i>2</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>2</i>	<i>-</i>	<i>2</i>	<i>-</i>			<i>2</i>	<i>-</i>
Усього годин	150	24	26	-	2	98	150	10	10		2	128

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні положення стратегічного менеджменту	
2	Організація як об'єкт стратегічного управління	2
3	Типи стратегій розвитку бізнесу у сфері фінансово-економічної безпеки	2
4	Функціональні стратегії організації у сфері фінансово-економічної безпеки	2
5	Стратегічний аналіз як основа обґрунтування стратегії діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	2
6	Розробка місії та стратегічних цілей організації у сфері фінансово-економічної безпеки	2
7	Оцінювання та добір стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	2
8	Реалізація стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	2
9	Інноваційний менеджмент у системі управління підприємством	2
10	Інноваційний процес як об'єкт інноваційного менеджменту	2
11	Підприємство як основний суб'єкт реалізації нововведень	
12	Планування інноваційної діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	2
13	Організаційні форми інноваційної діяльності	2
14	Мотивація та контроль інноваційної діяльності	
15	Управління інноваційним проектом у сфері фінансово-економічної безпеки	2
16	Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства.	2
	<i>Разом</i>	26

6. Теми практичних занять – не передбачено навчальним планом

7. Теми лабораторних занять – не передбачено навчальним планом

8. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає необхідність самостійного опанування здобувачем вищої освіти основних теоретичних положень дисципліни та самостійне оволодіння основними методами наукового дослідження та розвиток самостійного теоретичного державного мислення. Формами контролю виконання здобувачем вищої освіти самостійної роботи є усне або письмове опитування та перевірка правильності виконання навчальних завдань під час індивідуально-консультативної роботи викладача.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Концептуальні положення стратегічного менеджменту	4
2	Організація як об'єкт стратегічного управління	6
3	Типи стратегій розвитку бізнесу у сфері фінансово-економічної безпеки	6
4	Функціональні стратегії організації у сфері фінансово-економічної безпеки	6
5	Стратегічний аналіз як основа обґрунтування стратегії діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	6
6	Розробка місії та стратегічних цілей організації у сфері фінансово-економічної безпеки	8
7	Оцінювання та добір стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	6
8	Реалізація стратегії у сфері фінансово-економічної безпеки	6
9	Інноваційний менеджмент у системі управління підприємством	4
10	Інноваційний процес як об'єкт інноваційного менеджменту	8
11	Підприємство як основний суб'єкт реалізації нововведень	4
12	Планування інноваційної діяльності у сфері фінансово-економічної безпеки	6
13	Організаційні форми інноваційної діяльності	8
14	Мотивація та контроль інноваційної діяльності	8
15	Управління інноваційним проектом у сфері фінансово-економічної безпеки	6
16	Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства.	6
	<i>Разом</i>	98

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота має за мету поглибити знання з дисципліни «Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки». Вона передбачає написання та презентацію на практичному занятті наукової роботи за однією з наведених нижче тем.

Рекомендовані теми реферативних досліджень

1. Розробка місії та системи стратегічних цілей (...)*.
2. Забезпечення конкурентних переваг (...).
3. Стратегія виходу підприємства (...) на зовнішній ринок.
4. Типи, зміст і взаємозв'язок функціональних стратегій на (...).
5. Зміст, особливості розробки і реалізації фінансової стратегії (...).
6. Процес розробки і реалізації маркетингової стратегії (...).
7. Товарна стратегія підприємства (...).
8. Зміст та особливості використання підприємством цінових стратегій (...).
9. Зміст та особливості марочної стратегії підприємства (...).
10. Збутова стратегія підприємства (...).
11. Комунікаційна стратегія (...), її елементи.
12. Комплекс маркетингу як основа стратегії продукту на (...).
13. Зміст, роль і особливості розробки виробничої стратегії (...).
14. Подолання опору у процесі реалізації стратегічних змін на (...).
15. Роль і особливості кадрової стратегії підприємства (...).
16. Зміст і особливості інноваційної стратегії підприємства (...).
17. Процес розробки і реалізації інвестиційної стратегії (...).
18. Матричний аналіз портфеля бізнесу підприємства (...).
19. Використання матриці БКГ при виборі стратегії на (...).
20. Використання матриці GE / Mк Kinsey при виборі стратегії на (...).
21. Організаційна структура як об'єкт стратегічного менеджменту (...).
22. Комплексне забезпечення процесу реалізації стратегії (...).
23. Зміст, напрями і методи стратегічного контролю (...).
24. Прогнозування в системі стратегічного менеджменту (...).
25. Чинники впливу на вибір стратегії підприємства (...).
26. Застосування стратегії диверсифікації виробництва на прикладі (...).
27. Застосування стратегії стратегії низьких витрат на прикладі (...).
28. Застосування стратегії диференціації на прикладі (...).
29. Розробка стратегії інтеграції (...).
30. Стратегія фокусування (спеціалізації) на прикладі (...).
31. Формування інноваційної стратегії (...).
32. Удосконалення інформаційного забезпечення реалізації інноваційної діяльності на (...).
33. Удосконалення використання інформаційних систем при реалізації інноваційної діяльності на підприємстві (...).
34. Розвиток захисту прав на об'єкти інтелектуальної діяльності при реалізації інноваційної діяльності (...).
35. Дослідження показників ефективності економіки інноваційного підприємства(...).
36. Інноваційні засади управління фінансовими розрахунками підприємства (...).
37. Дослідження та удосконалення інноваційних систем якості (...).
38. Удосконалення системи планування витрат за напрями інноваційної діяльності (...).
39. Удосконалення процесів планування та організування інноваційної діяльності (...).
40. Розвиток маркетингової підтримки інновацій (...).
41. Дослідження та удосконалення контролювання інноваційної діяльності (...).
42. Дослідження та удосконалення бізнес-планування інноваційного розвитку(...).
43. Удосконалення інноваційних підходів до енергозбереження підприємства(...).
44. Формування маркетингової стратегії реалізації інноваційних проектів (...).
45. Удосконалення процесів ресурсного забезпечення інноваційної діяльності(...).

46. Розвиток системи управління інноваційними проектами (...).
47. Удосконалення управління інноваційними проектами (...).
48. Управління ризиками при впровадженні інновацій підприємства (...).
49. Вдосконалення системи рекламної підтримки інновацій (...).
50. Дослідження та удосконалення управління якістю продукції (...) на інноваційних засадах.

** У кожній темі необхідно на місці умовної позначки (...) вказати назву конкретної організації, для умов якої виконується індивідуальна робота.*

Рекомендації до написання реферативного дослідження:

Реферати виконуються студентами самостійно, і містять 25-30 сторінок машинописного тексту. Перед початком роботи над рефератом потрібно намітити невеликий план і підібрати літературу. Насамперед, потрібно ознайомитися з літературою, рекомендованою навчальною програмою, а потім розширите список джерел.

До виконання індивідуальних завдань (рефератів і контрольних робіт) висуваються наступні вимоги:

- індивідуальне завдання має бути виконане самостійно українською (для іноземців, за бажанням - російською) мовою, як власне міркування автора на основі інформації, отриманої з різних джерел;
- зміст індивідуального завдання має бути викладений від імені автора;
- мета реферату має бути чіткою та відображати суть досліджуваної проблеми;
- зміст індивідуального завдання має відповідати темі завдання та відображати стан проблеми, ступінь розкриття суті проблеми у роботі має бути прийнятною;
- при розробці індивідуального завдання повинні бути використані не менш 8-10 різних джерел;
- робота має містити узагальнені висновки та рекомендації.

Структура рефератів повинна містити:

- Титульний аркуш (титульний аркуш є першою сторінкою реферату);
- Зміст (зміст містить: вступ; найменування усіх розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів основної частини завдання; висновки; список джерел інформації);
- Вступ (у вступі коротко формулюється проблема, пояснюється вибір теми, її актуальність і значимість вказується мета та завдання реферату дається характеристика використаної літератури);
- Основна частина містить декілька розділів. Кожний розділ основної частини розкриває окрему проблему або одну з її сторін і логічно є продовженням попереднього;
- Висновки або Висновок (у висновках приводять оцінку отриманих результатів роботи, пропонуються рекомендації). За обсягом Висновки не мають бути більшими за Вступ;
- Список джерел інформації (список посилань) (містить перелік джерел, на які посилаються у основній частині реферату або контрольної роботи). Цей список завершує роботу. У ньому фіксуються тільки ті джерела, з якими працював автор реферату. Він складається у алфавітному порядку за прізвищами авторів чи назв книг. Іноземні джерела містять у кінці списку.

Вимоги до оформлення рефератів

До оформлення рефератів і контрольних робіт висуваються такі вимоги:

- реферати й контрольні роботи оформляють на аркушах формату А4 (210x297), текст друкується на одній стороні аркуша через півтора інтервали;
- параметри шрифту: гарнітура шрифту - Times New Roman, накреслення - звичайний, кегль шрифту - 14 пунктів, колір тексту – авто (чорний);
- параметри абзацу: вирівнювання тексту – за шириною сторінки, відступ першого рядка - 12,5 мм, міжстрочний інтервал – 1,2;
- поля сторінки для титульного аркуша: верхнє й нижнє поля – 20 мм; праве й ліве поля – 15 мм;

- поля всіх інших сторінок: верхнє й нижнє поля – 20 мм, розмір лівого поля 30 мм, правого – 15 мм;
- на титульному аркуші вказується назва навчального закладу, тема реферату, назва навчального курсу, номер групи, дисципліна, П. І. Б. автора, П. І. Б. того, хто перевіряє, місце та рік виконання роботи;
- кожен структурну частину необхідно починати з нового розділу з наступної сторінки (Вставка/Розрив/Новий розділ, з наступної сторінки);
- сторінки нумерують арабськими цифрами, дотримуючи наскрізну нумерації по всьому тексту. Порядковий номер ставлять угорі сторінки, праворуч;
- нумерація сторінок починається з титульного аркуша, але на титульному аркуші та на сторінці «Зміст» номер сторінки не вказується, нумерація вказується із цифри 3 (із третьої сторінки);
- текст основної частини індивідуальних завдань розбивають на розділи, підрозділи, пункти та підпункти;
- розділи, підрозділи, пункти, підпункти нумерують арабськими цифрами;
- розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах матеріалу, що викладається, і позначатися арабськими цифрами, наприкінці номера розділу крапку не ставлять (наприклад, 1);
- підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу, розділених крапкою. Наприкінці номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад: «1.1»;
- заголовки (заголовки 1 рівня) кожної структурної частини індивідуального завдання (наприклад, ЗМІСТ, ВСТУП і т.ін.) і заголовки розділів основної частини потрібно розташовувати у середині рядка та друкувати прописними буквами без підкреслення і без крапки наприкінці;
- заголовки підрозділів, слід починати з абзацного відступу і друкувати малими літерами, крім першої. Крапка наприкінці заголовка не ставиться
- ілюстрації (рисунок, схеми, графіки) і таблиці, які розміщуються на окремих сторінках, входять до загальної нумерації сторінок;
- ілюстрації необхідно поміщати безпосередньо після першого посилання на них у тексті або на наступній сторінці.

Критерії оцінювання реферату

При оцінюванні Вашої праці викладача цікавить:

- відповідність темі;
- глибина пророблення матеріалу;
- правильність і повнота використання джерел;
- оформлення реферату.

За темою реферату для підвищення оцінки має відбутися індивідуальна співбесіда викладача зі студентом.

За рішенням викладача реферати можуть бути заслухані та обговорені на індивідуальних заняттях.

10. Методи навчання

Лекції (оглядові, тематичні, дискусії); самостійне конспектування основних питань курсу; обговорення конкретних ситуацій; презентації; робота в Інтернет; індивідуальна науково-дослідна робота (реферативне дослідження), тощо.

11. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни проводиться шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю.

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння студентом засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у

практичній роботі. Поточний контроль здійснюється під час проведення навчальних занять (40 балів) та захисту презентації індивідуального науково-дослідного завдання (10 балів).

Загальні критерії оцінювання результатів поточного контролю з дисципліни:

90-100 балів	ЗВО виявив цілковите володіння навчальним матеріалом, вміє аргументовано його викладати під час усних опитувань та письмових відповідей. Усі виконані індивідуальні завдання продемонстрували здатність студента не тільки оперувати теоретичним матеріалом, але й застосовувати його на практиці, знаходити раціональні рішення проблемних ситуацій, його здатність до аналітичного та критичного мислення.
82-89 бали	ЗВО в цілому достатньо повно володіє навчальним матеріалом, здатний демонструвати знання теоретичних і практичних питань корпоративної соціальної відповідальності. Водночас, під час усного та письмового викладення деяких питань студент допускає окремі неточності та незначні помилки. Виконані індивідуальні завдання показують, що студенту дещо не вистачає аргументованості при розв'язанні деяких проблемних ситуацій.
60-81 балів	ЗВО володіє навчальним матеріалом частково, демонструючи базові теоретичні знання. Усні та письмові питання розкрито частково, поверхово, недостатньо аргументовано. Реферат виконаний на достатньо низькому рівні; індивідуальне практичне завдання обґрунтовано.
0-59 бали	ЗВО не володіє або недостатньо володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту більшості теоретичних питань. Індивідуальні завдання не виконані.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Кожен екзаменаційний білет з дисципліни «Стратегічне та інноваційне управління у сфері фінансово-економічної безпеки» для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» складається з двох теоретичних питань, на які треба надати розгорнуту, обґрунтовану відповідь і привести приклади. Правильна відповідь на перше та друге питання оцінюється максимально у 25 балів кожне.

Оцінювання відповіді на теоретичне питання відбувається за наступними критеріями:

понад 90% правильних відповідей 9-10 балів (перший рівень складності) 13-15 балів (другий рівень складності) 22-25 балів (третій рівень складності)	теоретичне питання розкрито в повному обсязі, відповідь на питання викладено в логічній послідовності, зроблено правильні висновки
76 – 90% правильних відповідей 7-9 балів (перший рівень складності) 11-13 балів (другий рівень складності) 19-22 балів (третій рівень складності)	теоретичне питання розкрито майже в повному обсязі, але матеріал викладено в недостатній логічній послідовності або зроблені неправильні висновки
60 – 75 % правильних відповідей 6-7 балів (перший рівень складності) 9-13 балів (другий рівень складності) 15-22 балів (третій рівень складності)	значна частина теоретичного питання не була висвітлена
менш 60 % правильних відповідей 0-6 балів (перший рівень складності) 0-9 балів (другий рівень складності) 0-15 балів (третій рівень складності)	більша частина питання не була висвітлена або питання повністю не розкриті

12. Засоби оцінювання

Опитування та доповіді на семінарських заняттях, оцінка за виконання та захист реферативного дослідження, екзамен.

Питання до екзамену

1. Сутність і особливості стратегічного менеджменту
2. Зміст і структура стратегічного менеджменту
3. Рівні розробки стратегії в організації
4. Переваги та обмеження стратегічного управління
5. Поняття й загальні характеристики організацій
6. Закони функціонування та розвитку організації
7. Властивості організації як системи
8. Стратегії інтеграції
9. Стратегії диверсифікації
10. Міжнародні стратегії
11. Фінансова стратегія організації
12. Маркетингова стратегія організації
13. Стратегія виробництва
14. Аналіз галузевого ринку
15. Методи аналізу конкурентних переваг
16. Технології проведення стратегічного аналізу середовища
17. Сутність і роль місії у визначенні пріоритетів розвитку організації
18. Рекомендації щодо процесу формування місії організації
19. Визначення стратегічних цілей
20. Аналіз поточної стратегії
21. Аналіз стратегічного портфеля компанії
22. Розробка бізнес-плану
23. Послідовність реалізації стратегії
24. Подолання спротиву стратегічним змінам
25. Особистісні основи поведінки людини в організаційному оточенні
26. Інноваційний менеджмент: сутність, цілі, завдання, принципи.
27. Менеджери в інноваційній сфері.
28. Інновації: суть, зміст, функції.
29. Класифікація інновацій. Життєвий цикл інновацій.
30. Загальна характеристика інноваційного процесу: поняття, сутність, зміст.
31. Моделі інноваційного процесу.
32. Методологія створення продуктивних інновацій.
33. Оцінка ринкової адекватності інноваційного товару.
34. Сприйнятливості підприємства до нововведень.
35. Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка.
36. Параметри, що визначають сприйнятливості підприємства до нововведення.
37. Роль держави у здійсненні інноваційної діяльності суб'єктами ринку.
38. Планування інноваційної діяльності.
39. Особливість та типи інноваційних стратегій.
40. Розробка і обґрунтування інноваційної стратегії.
41. Формування інноваційної політики підприємства.
42. Суб'єкти інноваційної діяльності.
43. Організаційні структури підтримки інноваційного підприємництва.
44. Організаційні форми інтеграції науки і виробництва.
45. Ринкова інфраструктура інноваційної діяльності.
46. Мотивація суб'єктів інноваційного процесу.
47. Стиль керівництва і формування інноваційної культури на підприємстві.
48. Сутність, види та основні завдання контролю за інноваційною діяльністю.

49. Напрямки контролю інноваційної діяльності.
50. Сутність та види інноваційних проектів.
51. Життєвий цикл інноваційного проекту.
52. Управління інноваційним проектом.
53. Патентна та ліцензійна діяльність в Україні.
54. Тенденція розвитку науково-технічного прогресу і його взаємодія з природним і соціальним середовищем.
55. Види ефектів від впровадження інновацій.
56. Принципи вимірювання і показники ефективності інноваційної діяльності.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1. Поточне тестування та самостійна робота																Модуль 2. Індиві- дуальне завдання (реферат)	Підсумко- вий контроль (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2								10	50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16			
2	2	3	3	2	3	2	3	2	2	2	3	3	3	2	3			

T1, T2 ... T16 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення: – необхідним обладнанням при виконанні та презентації науково-дослідного завдання (оцінка фінансового стану підприємства) є персональні комп'ютери з програмним забезпеченням: MS Word, MS Excel, MS PowerPoint.

15. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/card6> (дата звернення 02.09.2020)
2. Дикань В. Л. Стратегічне управління: навч. посіб. / В. Л. Дикань, В. О.Зубенко, О. В. Маковоз, І. В. Токмакова, О. В. Шраменко. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 272с.
3. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін.; за ред. Л.С. Шевченко. Харків: Право, 2009. 312 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12371/1/Shevchenko_2009.pdf(дата звернення 04.08.2020).

4. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент: підручник. Київ: Каравела, 2015. 464 с.
5. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент: підручник. Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. 334 с.
6. Куліков П. М., Тищенко Д. О., Кулешова Н. В. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2013. 248 с.
7. Михайлова Л. І., Гугоров О. І., Турчина С. Г., Шарко І. О. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 234 с.
8. Подольчак Н. Ю. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. 2-ге вид., зі змін та допов. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2016. 422 с.
9. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 03.08.2020).
10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 03.08.2020).
11. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 3. Ст.25. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 03.08.2020)
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.08.2020)
13. Управління інноваційною діяльністю. Основи інноваційного менеджменту: магістерський курс: підручник / за заг. ред. д. е. н., проф. С. М. Ілляшенка. Суми: Університетська книга, 2015. 856 с. URL: www.dut.edu.ua/uploads/i_1607_22552682.pdf.
14. Ястремська О.М., Верещагіна Г. В., Тонєва К. В. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: навч. посіб. Харків: ІНЖЕК, 2010. 365 с.

Допоміжна

15. Бровкова О. Г. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. для ВНЗ. Київ: Центр учб. л-ри, 2012. 224 с.
16. Войт С. М., Ткаченко В. А., Холод Б. І. Концепти оптимізації інноваційного менеджменту: монографія / за ред. В. А. Ткаченка. Дніпропетровськ: Монолит: ДУАН, 2016. 222 с.
17. Воробйова Н. П. Інновації в системі формування парадигми менеджменту. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. 2017. № 11. С. 151-156. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2017_11_19 (дата звернення 01.09.2020)
18. Воробйова Н. П. Ключова позиція стратегічного менеджменту в організації. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. 2017. № 12. С. 50-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2017_12_8 (дата звернення 01.08.2020).
19. Гине Ж., Майсснер Д. Открытые инновации: эффекты для корпоративных стратегий, государственной политики и международного «перетока» исследований и разработок. Форсайт. 2012. Т. 6. № 1. С. 26-37. URL: <https://foresight-journal.hse.ru/data/2013/03/29/1294347407/4-Guinet-26-37.pdf> (дата звернення 02.08.2020)
20. Інноваційні підходи в управлінні підприємствами: монографія / за ред. Н. Б. Кирич. Тернопіль: Паляниця В. А., 2016. 341 с.
21. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / Т. Є. Воронкова, І. В. Воронков та ін.; за ред. В. Г. Федоренка, Г. В. Лагутіна, Т. Є. Воронкової, Г. М. Рижакової. Київ: ТОВ «ДКС центр», 2014. 354 с.

22. Корнук О. В., Маханько Л. В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 23. С. 26-30. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2014/8.pdf (дата звернення 02.08.2020).
23. Кузьмін О. Є., Пащенко І. Н., Чернобай Л. І., Босак А. О. Економіка інноваційного підприємства: навч. посіб. Львів: Міські інформаційні системи, 2011. 390 с.
24. Паршин Ю. І. Стратегія забезпечення сталого економічного розвитку національного господарства: теорія, методологія і практика: монографія. Дніпропетровськ: Ун-т ім. А. Нобеля, 2016. 407 с.
25. Стратегічне управління: навч. посіб. / Гевко О. Б., Шведа Н. М. Тернопіль:ФОП Паляниця В.А., 2016. 152 с.
26. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / за заг. ред. Бутка М. П. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 376 с.
27. Федоренко В. Г., Лагутін Г. В., Воронкова Т. Є. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. Київ: ДКС центр, 2014. 352 с.

Інформаційні ресурси

1. Журнал «Актуальні проблеми економіки»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eco-science.net>
2. Журнал «Економіка України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/EkUk/index.html
3. Журнал «Економіка та підприємництво»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Etp/texts.html
4. Журнал «Економіка. Фінанси. Право»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Efp/texts.html
5. Журнал «Економіст»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekonomist/index.html
6. Журнал «Фінанси України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua/cjntrol/uk/publish>
7. Державна служба статистики : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Кабінет міністрів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
9. Міністерство фінансів України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.minfin.gov.ua>

